

Nuo klasikinio eksperimento iki pagrįstosios teorijos

KU PF 2013 m. birželio 28 d. Rasos Pranskūnienės ginta disertacija „Nardinantis interaktyvumas“ muziejinėje edukacijoje: grindžiamoji teorija“ (socialiniai mokslai, edukologija, 07 S; darbo vadovė prof. dr. Liudmila Rupšienė) sulaukė aktyvaus viešo disertacijos gynimo posėdžio dalyvių dėmesio, kurį lėmė disertacinio darbo mokslinės problemos sprendimui Rasos Pranskūnienės pasirinkta klasikinė grindžiamoji kokybinių tyrimų teorija / strategija [kol kas lietuvių mokslininkų publikacijose vartojamas šis nusistovėjęs terminas – aut. pastaba] ir netradicinė disertacijos struktūros forma. Disertacijos autorė pradėjo doktorantūros studijas, susidomėjusi kokybiniais tyrimais ir tyrimo objektu pasirinkusi muziejinę edukaciją, išsikėlė tikslą – sukurti grindžiamąją teoriją, kuri atskleistų pagrindinį muziejinės edukacijos rūpestį ir paaiškintų, kaip tas pagrindinis rūpestis yra sprendžiamas. Tyrėja nepabūgo sunkumų, žinojo, kad tyrimui atlikti reikės didelio pasiryžimo, besąlygiško atsidavimo, nelengvų mokslinių paieškų, milžiniškų dvasinių išteklių sąnaudų, ypač vertingų asmeninių savybių.

Kokybiniai tyrimai edukologijos moksle iki XXI a. pradžios dėl visiems žinomų priežasčių, t. y. gamtos mokslų atstovų net iki šių dienų nepatiklaus požiūrio į dvasios mokslus, Lietuvoje nebuvo populiarūs. Iki šiol vyravo kiekybiniai moksliniai tyrimai. Lietuvos ugdymo mokslui [ir socialinių tyrimų metodologijai – aut. past.] tampant atviresniam užsienio šalių filosofinėms, pedagoginėms ir mokslinių tyrimų metodologijos idėjoms, labiau populiarinant doktorantūros studijose ugdymo filosofijos idėjas (V. Diltėjaus (*W. Dilthey*), H. Rikerto (*H. Rickert*), V. Vindelbando (*W. Windelband*) ir kt.), atsigręžiama į žmogaus dvasinį pasaulį, labiau suvokiama, kad adekvačiausi dvasinių problemų mokslinio sprendimo tyrimai yra kokybiniai. Todėl pažangiausi Lietuvos edukologai (B. Bitinas, L. Jovaiša, A. Juodaitytė, V. Žydžiūnaitė, J. Ruškus, L. Rupšienė ir kt.) pradėjo aktyviai skleisti B. Glaserio, A. Strausso, J. Korbino, J. Breckenridge'o, J. Holtono, H. Scotto ir kitų užsienio mokslininkų idėjas, susijusias su kokybiniais tyrimais, klasikine grindžiamąja teorija, jos specifika, o savo doktorantus, atliekančius mokslinius tyrimus, – skatinti būti arčiau žmogaus esmės. Pastaraisiais metais Lietuvoje doktorantai jau imasi sudėtingesnių kokybinių tyrimų strategijų ir teorijų, netradicinių disertacijų struktūrų.

Disertacijos gynimo tarybos nariai pripažino, kad R. Pranskūnienės pateikta disertacija yra originali ir atitinka mokslo darbų reikalavimus: tyrimo aktualumas, mokslinis

problemos naujumas, tyrimo objektas, mokslinė problema, tikslas ir uždaviniai, aprašyta metodologija, įrodytas rezultatų aprobavimas ir sklaida, pateikti tyrimo rezultatai, yra diskusija, išvados ir rekomendacijos.

R. Pranskūnienės disertacijos temos / problemos aktualumo pagrindimas yra įtinamas. Disertacijos įvade autorė motyvuotai atskleidžia esminės sąvokos „muziejinė edukacija“ sampratą, apžvelgia tarptautinį muziejaus sampratos kontekstą, aptaria muziejininkystės tradicijas Lietuvoje, atsigręžia į Lietuvos situaciją, kai dar veikiant Edukacinei komisijai (1773–1794), pirmajai Feodalinės Respublikos valstybinei švietimo institucijai, buvo skatinama gamtos mokslų plėtra ir susidarė palankios sąlygos gamtos muziejams atsirasti bei funkcionuoti. Disertantė atskleidžia, kad Lietuvoje net pirmųjų okupacijų metais (carinės Rusijos ir kt.), o po 1918 m. – Nepriklausomoje Lietuvoje ir vėliau įsteigta daug muziejų, vykdžiusių ir vykdančių švietimo sklaidos ir pedagoginės veiklos funkcijas. Muziejų Lietuvoje daug, tačiau jų vaidmuo žmogaus dvasiniam, pažintiniam, socialiniam tobulėjimui mažai tyrinėtas.

R. Pranskūnienės disertacijos temos / problemos aktualumą globalesniame kontekste paryškino oponentė prof. dr. Vilma Žydžiūnaitė. Ji atskleidė disertacijos ryšį su Ninos Simon 2011 m. Olandijoje išleista knyga „*More than worth it. The Social Significance of Museums*“ („*Daugiau nei kaina. Socialinis muziejų reikšmingumas*“). Knygos leidimą inicijavusi Nyderlandų muziejų asociacija ir Muziejų direktorių konsultacinė grupė turėjo tikslą – atsakyti į visuomenėje diskutuojamus klausimus dėl kultūros institucijų svarbos ir jų vertės: ar yra naudinga investuoti į kultūrą? kokia yra socialinė / visuomeninė muziejų vertė? ir kt. Knygoje apibendrinti tyrimo duomenys buvo surinkti interviu metodu iš įvairių visuomenės sluoksnių atstovų; duomenys – nacionaliniai ir tarptautiniai. Knygoje pateikta medžiaga apie penkias socialines muziejų vertybes: kolekcijų (*collection value*), ryšių / jungties (*connecting value*), ugdymo (*educational value*), patirties (*experience value*) ir ekonominę (*economic value*) [pateikiama konkrečių faktų ir iliustracijų apie Olandijos muziejus – aut. past.] parodo, kokią reikšmę muziejai turi Olandijos visuomenei. Ši knyga teikia daug informacijos, kaip galima naudotis muziejų kuriamomis vertybėmis ir kokią dvasinę ir socialinę naudą jos duoda žmogui. Pasak oponentės, su minėta, daug atsiliepimų ir komentarų sulaukusia knyga, padariusia poveikį net šios šalies Vyriausybės sprendimams, R. Pranskūnienės disertaciją sieja keli momentai: disertacija remiasi kokybinio tyrimo paradigma, joje gvildinama aktuali ir jautri tema – muziejinė edukacija, o turinyje galime rasti gausą metodinių ir semantinių paaiškinimų apie muziejaus, muziejinės edukacijos, grindžiamosios teorijos ir klasikinės grindžiamosios teorijos sampratą. Tačiau svarbiausia, žinoma, reikia nustatyti, kokią vertybę šiandien reiškia R. Pranskūnienės parengta edukologijos mokslo krypties disertacija muziejinės edukacijos tema ir kokią socialinę bei mokslinę vertę inkorporuoja šis originalus darbas.

Intensyviai sklindant globalizacijos idėjoms, mokslas praranda sienas. Mykolo Romerio universiteto profesorė Vida Rudaitienė (*Mūsų kalba*, 2013, Nr. 6, p. 3–7) rašo apie akivaizdžiai pastebimą faktą, kad globalizacija paveikė daugelį lietuvių tautos

vertybių, tarp jų ir kalbą: „Ne tik lietuvių kalboje seniai vartojamiems tarptautiniams, bet ir lietuviškiems žodžiams suteikiama naujų, neįprastų reikšmių, kraipoma žodžių vartojimo tradicija. Kita vertus, perimant svetimų kalbų žodžių reikšmes, neišvengiama nei painiavos, nei dviprasmybės, temdoma mintis“. Lietuvos edukologai sunerimę, kad globalizacija daro įtaką ir edukologijos mokslui, jo terminams. Pastaraisiais metais lietuviškiems edukologijos terminams iškilo rimtas pavojus. Neatsitiktinai ir disertacijos oponentai, daug dėmesio skiriantys mokslo terminų skaidrumui, preciziškai aptarė disertacijoje vartojamus terminus, ir ne vien tik semantine prasme. Oponentas prof. dr. Jonas Ruškus, vertindamas R. Pranskūnienės disertaciją per esminių socialinio tyrimo sudedamųjų dalių – ontologijos, epistemologijos, metodologijos – prizmę, o disertacijos atlikimo kontekstą, tikslą bei rezultatą – per ugdymo ir švietimo mokslų prizmę, pirmiausia pastebėjo, kad vien pažvelgus į viršelyje pateiktą disertacijos pavadinimą, ji patraukia skaitytojo dėmesį vartojamais terminais. Profesorius pažymėjo, kad disertacijoje vartojamos sąvokos atspindi tyrime nagrinėjamus konstruktus, teorinius konceptus. Vadinas, tai yra ontologinio pobūdžio klausimas. Oponentas, be kita ko, pastebėjo, kad disertantė įtikinamai pagrindė *education* termino vertimą į *edukaciją* (ne *ugdymą*, ne *švietimą*), todėl *edukacijos* terminas disertacijos tekste laikytinas tinkamu ir argumentuotu. *Muziejinės edukacijos* terminas taip pat laikytinas disertantės pagrįstu ir tinkamu. Oponentas subtiliai skatino disertantę diskutuoti dėl muziejinės edukacijos, kaip reiškinių, aptarimo *mezzo* ir *macro* lygmenimis. Konstruktivi oponento diskusija su disertante ontologiniu požiūriu vyko ir dėl kitų terminų: *nardinantis interaktyvumas*, *pasinėrimas*, *plūduriavimas*. Beje, Profesorius vartoja terminą *pagrįstoji teorija*. Oponento sukurta situacija ir profesionalus diskusijos valdymas – tai didelė galimybė, skatinanti dar aktyviau skleistis jaunos mokslininkės mokslinei potencialai, reikštis jos intelektualinėms galioms.

Prof. dr. V. Žydžiūnaitė, atlikdama oponento funkcijas, kurios, profesorės teigimu, nėra vien konstatuoti, jog mokslo darbe yra mokslo parametrai (oponentas privalo koncentruotis ir surasti mokslo prasme ribinius aspektus, išryškinti (dis)balansą tarp mokslo ir ne mokslo komponentų, skatinti mokslo diskusiją, raginti disertantą, remiantis mokslo tyrimų įrodytais argumentais, ginti savo mokslo veiklos vertybinį indėlį), taip pat pratęsė diskusiją su disertante dėl kai kurių terminų: *muzejinė edukacija*, *interaktyvumas*, *interakcija*. Diskusijos objektas – pačių sąvokų esmė, conceptualus jų vartojimas visame disertacijos audinyje.

Netradicinės struktūros disertacijos tyrimo metodologija pristatyta nuosekliai, logiškai, įtikinamai. Visi žingsniai korektiški: motyvuojamas vartojamo termino *grindžiamoji teorija* (toliau – GT) pagrįstumas; disertacinio tyrimo logika grindžiama aiškinant GT prigimtį. Edukologijos tyrimų metodologijoje esant ne vienai GT versijai, autorė pakankamai vietos skiria joms aptarti / apibūdinti ir savo disertacinio tyrimo instrumentarijais paieškomis jose. Iš GT teorijų įvairovės R. Pranskūnienė pasirinko klasikinę GT strategiją, iš esmės ir aiškiai aptarė jos specifiką: klasikinės strategijos specifika reikalauja kruopščiai

laikytis visų klasikinės GT principų, sistemiškai atlikti visas procedūras, sistemiškai rinkti duomenis, juos koduoti, nuolat lyginti, spręsti, kur ir kokių duomenų ieškoti, atrinkti teorinius dalykus, konceptualizuoti ir kurti teoriją („išskelti“ teoriją). Disertantė atskleidžia vieną iš specifinių GT elementų – *teorinio jautrumo* esmę. Šio elemento įgyvendinimas reikalauja iš tyrėjo ypatingų asmeninių bruožų, polinkių moksliniam tyrimui, įgūdžių, gebėjimo konceptualizuoti duomenis, organizuoti duomenų rinkimą, išvelgti įvairių tipų bei šaltinių abstrakčius ryšius ir kt. Kitas specifinis GT bruožas – *teorinis prisotinimas*. Tai literatūros analizės ir sisteminimo atsisakymas prieš tyrimą, atmintinių, kaip vienos iš esminių procedūrų, reikšmingų išsaugant sukauptas idėjas, rašymas. Tyrimo metodologijoje apibūdinama ir *rūšiavimo procedūra*, kaip specifinis GT elementas. Ši procedūra labai reikšminga (ir paskutinė) generuojant GT teoriją. Procedūra reikalauja didelės kantrybės, atidumo, daug laiko jai atlikti.

Disertantė moksliniam tyrimui pasirinko klasikinę grindžiamosios teorijos strategiją, tyrimo teorinio modelio iš anksto neformulavo, o į tyrimui pasirinktą reiškinį pažvelgė „iš vidaus“, fiksavo tyrimo dalyvių autentiškas patirtis, konceptualizavo. Tam tikslui panaudojo pačių įvairiausių, vienas kitą papildančių metodų sistemą: individualų interviu, tiesioginį stebėjimą, neformalius pokalbius su muziejų lankytojais, virtualius komentarus, rašinėlius, piešinius. Šie metodai pareikalavo ypatingo atidumo, kruopštumo, pasirengimo ir pasiryžimo jais naudotis. Metodų taikymo, atliktų procedūrų aprašymas rodo, kad disertantė buvo tikrai „pasinėrusi“ į tyrimą.

Gynimo tarybos narė doc. dr. Rūta Girdzijauskienė pažymėjo įtaigų ir informatyvų atmintinių, kaip vieno esminių GT komponentų, fragmentų pristatymą. Mokslininkė nurodė, kad gilinantis į disertacinį tyrimą pirminį skeptiškumą šiuo aspektu keičia atmintinių svarbos supratimas. Užfiksuotos mintys vienu atveju disertaciniame tekste pateikiamos autentiškai, kitu atveju – integruojamos į tekstą, kuris tampa gyvas, informatyvus, emociingas. Pastebima autorės išitraukimo į tyrimą, mokslinio skvarbumo raida. Ypač paskutiniaisiais disertacijos rašymo etapais sukurtuose tekstuose (tai leidžia „atsekti“ prie atmintinių nurodytos datos – aut. past.) randama puikių kritinio požiūrio, analitinių ar tiesiog probleminių išvalgų, kaip antai: „*Muziejus – kritinė institucija, kelianti klausimus, tačiau neduodanti atsakymo. Tai įstaiga, kuri kviečia galvoti, nors kartais gali sukūrėti, kad skatintų galvojimą ... Ir jeigu šiandien muziejus gali atsakyti į klausimą, tai nebūtinai rytoj bus vėl aišku, kaip atsakyti į tą patį klausimą ...*“ (p. 87).

Gynimo tarybos narės prof. dr. Ilonos Klanienės nuomone, disertaciniam tyrimui būdingas skaidrumas, kurį lemia disertantės sąžiningumas, nuoseklus tyrimo procedūros aiškinimas, ypač vertingos autorės pateiktos atmintinių ištraukos, rodančios tyrimo įgyvendinimo procese iškilusius sunkumus ir ribotumus. Darbas yra „gyvas“, reflektuojantis su tyrime dalyvaujančiais žmonėmis. Jis skaitytąją praturtina faktų, argumentų, duomenų naujumu, skatina kritinį mąstymą. Disertacijoje itin ryški autorės pozicija, gebėjimas reflektuoti, polemizuoti, gerbiant nuomonių kitoniškumą, nevengiant jas atskleisti.

Panašias mintis išsakė gynimo tarybos narė prof. dr. Valdonė Indrašienė, pažymėdama, kad R. Pranskūnienė pademonstravo šiuolaikiniam edukologijos mokslininkui būtiną kompetenciją grindžiamosios teorijos strategijos taikymo srityje. Gynimui pristatomas darbas žavi išskirtiniu savitumu, minties pateikimo aiškumu. Disertantė drąsiai ir atvirai dalijasi savo mintimis, pateikdama atmintinėse išsakytas abejones, klausimus ir savo pamąstymus. Nestandartinis disertacijos pateikimas įtraukia ir „panardina“ skaitytoją į muziejinės edukacijos problematiką per tyrimo autorės nueitą kelią link grindžiamosios teorijos iškilimo.

R. Pranskūnienės atsidavimą tyrimui puikiai charakterizuoja oponentės V. Žydžiūnaitės pastebėjimas: „Atmintinės (*memos*) čia atrado savo vietą, yra prasmingos bei su pažindina su tyrėjos mąstymo proveržiais ir eiga, atspindi smalsumo (*curiosity*) tyrinėti erdvę bei gilumą.“

Oponentai ir gynimo tarybos nariai tyrimo metodologiją pavadino iš esmės kokybišku disertacijos elementu. Prof. dr. Jonas Ruškus teigė: „Noriu pabrėžti, kad grindžiamoji teorija, savaime numananti ypač interpretatyvų žinių kūrimo būdą, yra ne tik labai išsamiai pristatyta ir argumentuota, tačiau pati disertacija yra pateikiama Lietuvoje (bet ne kitose šalyse) išskirtiniu būdu, žinių kūrimą startuojant ne nuo teorinių pamatų, ką numato pozityvistinė epistemologija, bet nuo patirties, pajautų, sampratų, praktinių esmių. Pozityvistas tokį žinių statymo būdą sukritikuotų iš esmės, atmesdamas tokios disertacijos moksliskumą, tuo tarpu interpretatyvistinės epistemologijos atstovai tai laikytų pagrįstu realios teorijos kūrimu. Tenka pripažinti, kad Lietuvoje, nors kokybiniai tyrimai jau yra realybė, tačiau net ir juose yra labai daug pozityvistinės mąstysenos rudimentų, ir taip dažnai yra dėl to, kad autoriai taip ir nesuprato interpretatyviosios paradigmos arba tiesiog dėl saugumo (esant nerimui dėl pozityvistinės kritikos didesnės institucinės galios), kai atliekamas lyg ir interpretatyvusis tyrimas, tačiau jos struktūra ir analizė surenčiama pozityvistiniu būdu. Džiaugiuosi, kad R. Pranskūnienė turėjo pagrįstos drąsos išvengti interpretatyvistinio ir pozityvistinio *mixo* (kokteilio) ir, pasirinkdama *Pagrįstosios teorijos* epistemologinį kelią, atitinkamai sukonstravo ir disertacijos struktūrą bei analizę. Tai, nepaisant rizikos, yra stiprioji disertacijos pusė, kuri suteiks drąsos ir būsimiesiems tyrėjams, einantiems šiuo R. Pranskūnienės pramintu keliu.“

Akcentuotinas kūrybinis disertacijos bruožas. Doc. dr. R. Girdzijauskienė pastebėjo, kad šioje disertacijoje pažymėtinas disertacijos autorės, kaip kūrybiškos asmenybės, bruožų derinys: drąsa rizikuoti pasirenkant GT kaip tyrimo strategiją, tolerancija neapibrėžtumui ir neaiškumams, gebėjimas intensyviai dirbti / svarstyti / ieškoti ilgą laiką, smalsumas ir atvirumas duomenų ir kontekstų įvairovei, atvirumas patyrimui, kritiškumas ir savikritiškumas. 1.3 skyrius (*Kelias link grindžiamosios teorijos iškilimo*) gali būti mokslinės kūrybos proceso pavyzdžiu, kurio, skirtingai nei meninės kūrybos proceso aprašų, literatūroje aptinkama itin retai.

Grindžiamosios teorijos taikymas, pasak prof. V. Žydžiūnaitės, yra ne tik metodologinis sprendimas, bet ir menas, t. y. interaktyvusis veiksmas, įtraukiantis įvairias aplinkas,

veikėjus, kontekstus, inkorporuojantis fizinę, socialinę, moralinę / dvasinę, psichologinę, vadybinę, istorinę ir, svarbiausia – vystymosi dimensiją, kuri apima augimą, brendimą, plėtotę, refleksiją, grįžimą, naujus sprendimus būnant tyrėjui atviru. Grindžiamoji teorija šiame disertaciniame tyrime ir pasirinktoje disertacijos temoje yra atvirumo, smalsumo, drąsių sprendimų, prisiimtos atsakomybės išbandymas ne tik disertacijos autorei, bet ir aukštajam mokslui bei visuomenei, kurioje sunkiai skinasi kelią ne tik prasmingas kokybinis tyrimas, bet ir neredukuoti indukciniai metodologiniai sprendimai, kuriuose nesifokusuojama į matavimus, diagnostiką ir skaitmenines išraiškas suteikiant pirmenybę tyrėjo aktyvumui dirbant „lauke“ ir rizikuojant dėl savo atvirumo tyrimo ataskaitoje. Ši disertacija teisėtai galėtų vadintis kūrybine laboratorija, kurioje vyko ir vyksta (disertantės intelektinėje ir jausminėje plotmėje) eksperimentavimas, minties darbas, o tik po kurio laiko susiformuos visuomenei aktualūs pritaikomumo komponentai, kuriuos šio kūrinio autorė neabejotinai iškomunikuos visuomenei. Šiuo disertaciniu tyrimu Rasa pademonstravo sukurtos grindžiamosios teorijos, kaip meno kūrinio, sąveiką su savimi, kaip dalyve ir žiūrove. Čia disertacijos autorė ne tik yra stebėtoja ir interpretuotoja, bet ir dalyvė, prisidedanti prie kūrybos proceso. Todėl ji ne tik aktyviai įsitraukė į grindžiamosios teorijos kūrimą, bet ir teikė grįžtamąjį ryšį, kuris yra akivaizdus per jos pateiktus *memus*. Taigi, grindžiamosios teorijos kūrimą galima drąsiai pavadinti savotišku intelektiniu žaidimu, „nardinančiu“ ir „įtraukiančiu“, nes ši teorija yra savotiška meno forma, kurioje pagrindinį vaidmenį atlieka tyrėjo kūryba.

Puikiai sukonstruota tyrimo metodologija ir atliktos tyrimo procedūros padėjo disertantei atskleisti, kad pagrindinis muziejinės edukacijos rūpestis yra nuobodulys, o nuobodulio problema muziejinėje edukacijoje sprendžiama nardinančiu interaktyvumu, kuris apima du procesus; plūduriavimą ir pasinėrimą. Šių procesų atskleidimas leido autorei sukurti „nardinančio interaktyvumo“ teoriją. Tai ir sudaro disertacinio tyrimo mokslinį reikšmingumą.

Tyrimo reikšmingumas reiškiasi grindžiamosios teorijos strategijos įtvirtinimu disertaciniame tyrime, o sukurtoji „nardinančio interaktyvumo“ teorija gali būti naudinga plėtojant konkrečią muziejinę edukaciją, taip pat kitų socialinių mokslų šakų tyrinėtojams. Tyrimo duomenys reikšmingi ir naudingi muziejininkams, muziejų ekspozicijų kūrėjams, lankytojams, formaliojo ir neformaliojo ugdymo specialistams, tyrėjams.

Netektų abejoti, kad mokslo srities atstovams natūraliai kiltų klausimas, kokiais kriterijais reikėtų vadovautis norint nustatyti klasikinės GT strategija grindžiamo tyrimo duomenų patikimumą. R. Pranskūnienė teoriškai argumentuoja tyrimo duomenų (dis. p. 61–67) patikimumą. Autorė remiasi B. Glaserio, A. Strausso pozicijomis, teigiančiomis, kad, priešingai negu kiekybiniai tyrimai, klasikinė grindžiamoji teorija neplėtoja faktinių rezultatų ar tikslių aprašymų, bet pristato integruotą patikimų teorinių hipotezių rinkinį, atitinkantį pagrindinę elgesio struktūrą. Iškilusi grindžiamoji teorija netikrinama kaip teisinga ar klaidinga, jai svarbu pritaikomumas konkrečiame lauke (angl. *the substantive area*). Pagal B. Glaserį, priešingai negu kokybiniai tyrimai,

GT neteikia detalių aprašymų, dalyvių pasakojamų istorijų ar interpretacijų – „dalyvių perspektyvos išgaunamos konceptuali lygiu“. Pirmasis duomenų patikimumo vertinimo būdas yra susijęs su produkto įrodymu (angl. *product proof*): pasak B. Glaserio, produktą įrodo *dermė, veikla, tinkamumas ir pakeičiamumas*. Autorė remiasi ir antruoju duomenų patikimumo vertinimo būdu, siūlomu N. Elliotto, A. Lazenbato – *konceptualiuoju (procedūriniu) patikimumu*. Jo esmė tokia: grindžiamoji teorija turi būti kaip visuminio tyrimo metodo paketas, apimantis duomenų rinkimą, nuolatinio lyginimo analizę, teorinę atranką, atmintinių rašymą. Taip gali būti surinkta kokybiška, mokslinę vertę turinti informacija. Disertacijos skaitytojas ras autorės komentarus, kontekstualizuotus tyrimo metu priimtais sprendimais ir jos pačios išgyventomis patirtimis.

Daugeliu atžvilgių teigiamai įvertinusi R. Pranskūnienės disertaciją tarybos narė prof. dr. Irena Leliūgienė sakė: „Ši disertacija skaitantįjį pavergia ir „panardina“ savo nestandartiniu sprendimu, ekspresija, nuoširdžiu atvirumu ir betarpišku tyrėjos kūrybiškumu talentu. Šioje disertacijoje, skirtingai nuo daugelio kitų tokio pobūdžio darbų, parašytų taikant rutina patapusius įprastinius metodus, nėra nuobodulio (jis tik autorės aptiktas muziejuose!). Disertacijoje, kaip reta, labai ryškiai atsiskleidžia pačios tyrėjos filologinis ir meninis išprusimas, žmogiškieji jausmai. Autorė tarytum atveria savo mokslinės „virtuvės“ duris ir leidžia drauge su ja pabūti kuriant šį mokslinį „produktą“, vedžiodama skaitantįjį po vis naujų atradimų erdves. Tai novatoriška. Manau, kad grindžiamosios teorijos metodo taikymas galėtų sudominti daugiau edukologijos mokslininkų. Tačiau tokių iššūkių reikėtų imtis tik labai motyvuotiems, plačios erudicijos doktorantams. Ši disertacija yra išbaigtas, išsamus, gilus, moderniu, novatorišku sprendimu pasižymintis mokslo veikalas, atitinkantis jam keliamus reikalavimus.“

Disertacijos tekste aprašytos tyrimo procedūros rodo, kad R. Pranskūnienė buvo sąžiningai atsidadavusi problemos tyrimui, ugdėsi mokslininkui būtinas asmenines ir akademinės savybes, augo kaip tyrėja, brendo, mokėsi ir išmoko nepasimesti neaiškumuose, kartais ir painiuose dalykuose, pasitikėjo pačiu netradiciniu tyrimo procesu, tikėjo savimi, darbo prasme ir darbo rezultatais – sukūrė teoriją, kuri atskleidė, koks yra pagrindinis muziejų rūpestis ir kaip jis sprendžiamas.

Į Lietuvos edukologų bendruomenę atėjo gabi, darbšti, atsakinga, į švietimo / ugdymo problemas giliai besiskverbianti tyrėja, kūrybinga, pačios prigimties pašaukta dirbti mokslinį darbą, pasirengusi spręsti edukologijos, kaip vieno iš dvasios mokslų, problemas.

*Prof. habil. dr. Ona Tijūnėlienė
2013 m. rugpjūčio 27 d.*